

LECTIO QUARTA ET QUADRAGESIMA

XLIV

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΤΥΡΑΝΝΩΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Haec est tyrannōrum vita, in quā nulla fides, nulla caritas, nulla fiducia benevolentiae stabilis esse potest: tyrannis omnia semper suspecta atque sollicita sunt; nullus locus amicitiae eis est. Nescio enim quis* possit diligere eum, quem metuat, aut eum, a quo se metui putet. Coluntur tamen simulatiōne dumtaxat ad tempus. Quodsi forte, ut fit plerumque, cecidērunt, tum intellegitur, quam* fuerint inopes amicōrum. Hoc est quod Tarquinius dixisse ferunt exulantem: «Tum intellexi, quos* fidos amīcos habuissem, quos* infīdos, cum iam neutris gratiam referre poteram».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αυτή είναι η ζωή των τυράννων· σε αυτή (στην οποία) δεν μπορεί να υπάρξει καμία εμπιστοσύνη, καμία αγάπη, καμία πίστη σε σταθερή φιλία· οι τύραννοι πάντα υποπτεύονται και ανησυχούν για όλα· δεν έχει θέση η φιλία σ' αυτούς. Γιατί δεν ξέρω ποιος μπορεί να αγαπά όποιον φοβάται ή αυτόν που νομίζει πως τον φοβάται. Στους τυράννους δείχνουν εντούτοις οι γύρω τους υποκριτικό σεβασμό, τουλάχιστο για κάποιο χρονικό διάστημα. Αν όμως τύχει να χάσουν την εξουσία (να πέσουν), όπως συνήθως συμβαίνει, τότε καταλαβαίνουν πόσο τους έλειπαν οι φίλοι (πόσο ήταν στερημένοι από φίλους). Αυτό είναι που λένε πως είπε ο Ταρκύνιος, όταν ήταν εξόριστος: "Τότε μόνο κατάλαβα ποιοι μου ήταν αληθινοί φίλοι και ποιοι ψεύτικοι (ποιους είχα αληθινούς φίλους και ποιους ψεύτικους), όταν δεν μπορούσα πια να ανταποδώσω τη χάρη ούτε σ' εκείνους ούτε σ' αυτούς.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Περιέχουν ερώτηση η οποία
εξαρτάται από ρήματα:

- Ερωτηματικά rogo κ.λπ
- Λεκτικά doceo, dico κ.λπ
- Γνωστικά scio κ.λπ

Εισάγονται:

- Ερωτηματικά μόρια, ερωτηματικές αντωνυμίες, ερωτηματικά επιρρήματα
- Αναφορικές αντωνυμίες, αναφορικά επιρρήματα

Εκφέρονται:

- ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ

ΙΣΧΥΕΙ Ο ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Είναι προτάσεις
ουσιαστικές,
λειτουργούν ως:

- Αντικείμενο ➡ Με εξάρτηση από προσωπικό ρήμα
- Υποκείμενο ➡ Με εξάρτηση από απρόσωπο ρήμα
- Επεξήγηση ➡ Μετά από δεικτική αντωνυμία ουδετέρου γένους

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

- Στις πλάγιες ερωτήσεις το **num** και το **-ne** χρησιμοποιούνται χωρίς διαφορά στη σημασία (= αν)
- Το **nonne** (=αν δεν) χρησιμοποιείται συνήθως μετά από το ρήμα **quaero** (+ **ex** + αφαιρετική) π.χ. **quaerit ex te nonne...**
- Στις διμελείς πλάγιες ερωτήσεις το «ή όχι» εκφράζεται με το **necne** (ενώ στις ευθείες με το **an non**)
- Πλάγιες ερωτήσεις εισάγονται και με το **si** μετά από ρήματα που σημαίνουν αναμονή (**exspecto**) ή απόπειρα (**conor, tempto**).
- Επίσης εισάγονται με το **an** (**an non**) μετά τα: **haud scio, nescio** (αγνώω), **dubito** (αμφιβάλλω), **incertum est** (είναι αβέβαιο).

ΕΥΘΕΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ	ΠΛΑΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΗ
Estne frater tuus intus?	Rogat sitne (num sit) frater tuus intus
Num est una omnium facies?	Rogat sitne (num sit) una omnium facies
Nonne canis lupo similis est?	Quaerit ex te nonne canis lupo similis sit

ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ XLIV

quis possit diligere eum

- Δευτερεύουσα πλάγια ερώτηση μερικής άγνοιας.
- Εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία *quis* και εκφέρεται με υποτακτική [όπως συνήθως οι πλάγιες ερωτήσεις] και συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα *possit*, επειδή εξαρτάται από ρήμα σε αρκτικό χρόνο *nescio*.
- Λειτουργεί ως αντικείμενο στο *nescio*.
- Εκφράζει το σύγχρονο στο παρόν.

quam fuerint inopes amicorum

- Δευτερεύουσα πλάγια ερώτηση μερικής άγνοιας.
- Εισάγεται με το ερωτηματικό μόριο *quam* και εκφέρεται με υποτακτική [όπως συνήθως οι πλάγιες ερωτήσεις] και συγκεκριμένα με υποτακτική παρακειμένου *fuerint*, επειδή εξαρτάται από ρήμα σε αρκτικό χρόνο *intellegitur*.
- Λειτουργεί ως υποκείμενο στο απρόσωπο *ρ. intellegitur*.
- Εκφράζει το προτερόχρονο στο παρόν.

quos fidos amicos habuissem / quos infidos amicos habuissem

- Δευτερεύουσες πλάγιες ερωτήσεις μερικής άγνοιας.
- Εισάγονται με την ερωτηματική αντωνυμία *quos* και εκφέρονται με υποτακτική [όπως συνήθως οι πλάγιες ερωτήσεις] και συγκεκριμένα με υποτακτική υπερσυντελικού *habuissem*, επειδή εξαρτώνται από ρήμα σε ιστορικό χρόνο *intellexi*.
- Λειτουργούν ως αντικείμενο στο *intellexi*.
- Εκφράζουν το προτερόχρονο στο παρελθόν.

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ XLIV

in qua nulla fides, nulla caritas, nulla fiducia benevolentiae stabilis esse potest

- Δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στο *vita*.
- Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *qua* και εκφέρεται με οριστική, όπως συνήθως οι αναφορικές προσδιοριστικές προτάσεις που δηλώνουν κάτι πραγματικό και συγκεκριμένα με οριστική ενεστώτα *potest*.

quem metuat

- Δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στο eum.
- Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quem και εκφέρεται με υποτακτική, επειδή ο λόγος είναι πλάγιος και συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα metuat, γιατί το ρήμα της κύριας πρότασης nescio βρίσκεται σε αρκτικό χρόνο.
- Εκφράζει το σύγχρονο στο παρόν.

a quo se metui putet

- Δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στο eum.
- Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quo και εκφέρεται με υποτακτική [επειδή ο λόγος είναι πλάγιος] και συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα putet, γιατί το ρήμα της κύριας πρότασης nescio βρίσκεται σε αρκτικό χρόνο.
- Εκφράζει το σύγχρονο στο παρόν.

Quodsi forte ceciderunt

- Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση.
- Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο quodsi και εκφέρεται με οριστική παρακειμένου.
- Η απόδοση είναι το tum intellegitur.
- Δηλώνει την ανοικτή υπόθεση.

ut fit plerumque

- Δευτερεύουσα επιρρηματική απλή παραβολική (παρενθετική) πρόταση του τρόπου, που λειτουργεί ως β' όρος σύγκρισης (α' όρος σύγκρισης είναι η υποθετική πρόταση με ρήμα το ceciderunt).
- Εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο ut και εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (fit), γιατί η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι ή θεωρούνται αντικειμενική πραγματικότητα.

quod Tarquinius dixisse ferunt exultantem

- Δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στο hoc.
- Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quod και εκφέρεται με οριστική ενεστώτα ferunt, όπως συνήθως οι αναφορικές προσδιοριστικές προτάσεις που δηλώνουν κάτι πραγματικό.

cum iam neutris gratiam referre poteram

- Δευτερεύουσα χρονική πρόταση.
- Εισάγεται με τον χρονικό cum και εκφέρεται με οριστική παρατατικού poteram, επειδή η πράξη ενδιαφέρει μόνο από καθαρά χρονική άποψη (η οριστική διατηρείται, γιατί λειτουργεί ανεξάρτητα από τον πλάγιο λόγο).
- Δηλώνει το πραγματικό στο παρελθόν.

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

cado, cecidi, casum, cadere, 3
colo, colui, cultum, colere, 3
color, cultus sum, coli, 3
dico, dixi, dictum, dicere, 3
diligere, -lexi, -lectum, -ligere, 3
exulo, 1
fero, tuli, latum, ferre
fio, factus sum, fieri

habeo, habui, habitum, habere, 2
intellego, intellexi, intellectum, intellegere, 3
intellegor, intellectus sum, intellegi, 3
nescio, -scivi, -scitum, -scire, 4
metuo, metui, metutum, metuere, 3
puto, 1
sum, fui, esse
possum, potui, posse

Ενδεικτικές Ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε τις παρακάτω λέξεις του μαθήματος XLIV στην αφαιρετική ενικού.

tyrannōrum	➡		caritas	➡	
fides	➡		tempus	➡	
benevolentiae	➡		exultantem	➡	
eis	➡		amicos	➡	
quem	➡		neutris	➡	

2. Να γράψετε τους μονολεκτικούς τύπους των άλλων βαθμών των παρακάτω τύπων από το μάθημα XLIV:

stabilis, sollicita, fidos

ΘΕΤΙΚΟΣ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ	ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΣ
stabilis		
sollicita		
fidos		

3. Να γράψετε τους πιο κάτω ρηματικούς τύπους στο α' πληθυντικό πρόσωπο οριστικής μέλλοντα και υπερσυντελικού στην ίδια φωνή (όπου χρειάζεται, να λάβετε υπόψη το υποκείμενό τους στο κείμενο).

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΜΕΛΛΟΝΤΑ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΥ
potest		
coluntur		
dixisse		

4. Να γράψετε τους πιο κάτω τύπους ρημάτων στο γ' πληθυντικό πρόσωπο υποτακτικής παρατατικού και παρακειμένου στην ίδια φωνή (όπου χρειάζεται, να λάβετε υπόψη το υποκείμενό τους στο κείμενο).

	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΥ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΥ
est		
habuissem		
metuat		

5. Να γράψετε τους πιο κάτω τύπους ρημάτων στο γ' πληθυντικό πρόσωπο υποτακτικής ενεστώτα και υπερσυντελικού στην ίδια φωνή (όπου χρειάζεται, να λάβετε υπόψη το υποκείμενό τους στο κείμενο).

	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΕΝΕΣΤΩΤΑ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΥ
fit		
cecidērunt		
intellexi		

6. Να γράψετε τους πιο κάτω τύπους ρημάτων στο γ' ενικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου και συντελεσμένου μέλλοντα στην ίδια φωνή (όπου χρειάζεται, να λάβετε υπόψη το υποκείμενό τους στο κείμενο).

	ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΑ
possit		
intellegitur		
nescio		

7. Να γράψετε τους πιο κάτω ρηματικούς τύπους σύμφωνα με την οδηγία που ακολουθεί τον καθένα, στην ίδια φωνή (όπου χρειάζεται, να λάβετε υπόψη το υποκείμενό τους στο κείμενο).

diligere · να γραφεί το β' ενικό πρόσωπο προστακτικής μέλλοντα	
metui · να γραφεί το β' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα	
putet · να γραφεί το γ' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής μέλλοντα	
fuertint · να γραφεί το β' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής μέλλοντα	
ferunt · να γραφεί το β' ενικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα	

8. Να μεταφέρετε τις προτάσεις στα Λατινικά.

i. Ο στρατηγός ρωτά αν οι Έλληνες είναι γενναίοι στρατιώτες ή όχι.

ii. Ρώτησε πού βρίσκονταν οι εχθροί.

iii. Όλοι μπορούσαν να καταλάβουν πόσο γενναίος υπήρξε ο Καίσαρας.

iv. Ο συγγραφέας ρωτούσε αν λατρεύουν ή φοβούνται τους τυράννους.

9. Να μετατρέψετε τις ευθείες ερωτήσεις σε πλάγιες χρησιμοποιώντας το ρήμα εξάρτησης που σας δίνεται κάθε φορά. **Μην ξεχνάτε την ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ.**

● Num est ulla fides in tyrannorum vita?

Sallustius nesciebat

● Num Romani arma tradiderunt?

Hostis rogat

● Num tyranni fidos amicos habuerunt?

Antonius dubitabat

- Amavisti illam an non?

Pater rogat

- Utrum ludis an legis?

Pater rogavit

- Utra via in Galliam ibit?

Ille rogavit

- Germanosne Romani vicerunt an non?

Illi rogant

10. Να αντικαταστήσετε το σουπίνο με άλλους τρεις [3] τρόπους ώστε να δηλώνεται επίσης ο προσδιορισμός του σκοπού.

Tyranni speculatores spectatum miserunt.

i. _____

ii. _____

iii. _____

11. Να αντικαταστήσετε το *debeo* + *απαρέμφατο* [ενεργητική σύνταξη] από τον αντίστοιχο τύπο της Παθητικής Περιφραστικής Συζυγίας. Όπου χρειάζεται, να δηλωθεί το ποιητικό αίτιο. ΠΡΟΣΟΧΗ αν θα χρησιμοποιήσετε ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ σύνταξη ή ΑΠΡΟΣΩΠΗ.

i. Caesar gratiam Romanis referre debebat.

ii. Tyrannus civitati subvenire debuerat.

12. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις του κειμένου XLIV της στήλης Α' με τις πτώσεις της στήλης Β'.

A	B
haec	Αφαιρετική πληθυντικού
benevolentiae	Δοτική ενικού
tempus	Ονομαστική ενικού
	Αφαιρετική ενικού
	Γενική ενικού
	Αιτιατική ενικού

13. Για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου XLIV να γράψετε μία (1) ετυμολογικώς και σημασιολογικώς συγγενή λέξη, προερχόμενη από κάποια από τις σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες (αγγλικά ή γαλλικά ή ισπανικά ή ιταλικά ή γερμανικά).

Λατινική λέξη		Αγγλική λέξη	Γαλλική λέξη	Ισπανική λέξη	Ιταλική λέξη	Γερμανική λέξη
vita	➡					
stabilis	➡					
tempus	➡					

14. Να χαρακτηρίσετε ως Ορθό ή Λάθος το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων χρησιμοποιώντας ανάλογα τα σύμβολα ✓ ή ✗.

- Rogat utrum tyrannis omnia suspecta sint necne

	Ορθό	Λάθος
Ο τύπος <i>tyrannis</i> είναι αφαιρετική πληθυντικού		
Ο τύπος <i>omnia</i> είναι αιτιατική ενικού		

- Mater rogavit num captiva an libera esset

	Ορθό	Λάθος
Ο τύπος <i>libera</i> είναι αφαιρετική ενικού		
Ο τύπος <i>esset</i> είναι οριστική παρατατικού		

15. Να δηλώσετε ποια από τις παρακάτω προτάσεις είναι γραμματικά και συντακτικά ορθή γράφοντας δίπλα από την ορθή απάντηση το σύμβολο ✓. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Mater rogavit utrum captiva an libera esset?	
Mater rogat utrum captiva an libera sit.	
Mater rogavit utrum captiva an libera sit.	
Mater rogat utrum captiva an libera sit?	

16. Να εντοπίσετε και να διορθώσετε το συντακτικό σφάλμα στις ακόλουθες προτάσεις.

i. Scipio domesticum quendam mittit, qui fores reserāret.

Σφάλμα	Διόρθωση

ii. Mater rogabat num intra moenia domus ac penātes sui sunt.

Σφάλμα	Διόρθωση

17. Στην πρόταση Hoc est quod Tarquinius dixisse ferunt exulantem, να αναλύσετε τη μετοχή "exulantem" σε ισοδύναμη δευτερεύουσα πρόταση.

18. Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική:

Quod Tarquinius dixisse ferunt exulantem.

19. Ποια φαίνεται να είναι τα μειονεκτήματα του να είναι κανείς τύραννος, σύμφωνα με το περιεχόμενο του μαθήματος XLIV; Να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη και το κείμενο που ακολουθεί.

ΞΕΝΟΦΩΝ, Ιέρων 5.1 – 5.4

Θα σου πω κι ένα άλλο από τα δυσάρεστα που παθαίνουν οι τύραννοι, Σιμωνίδη. Αυτοί, παρ' όλο που αναγνωρίζουν τους γενναίους, τους σοφούς και τους δίκαιους όχι λιγότερο απ' ότι οι ιδιώτες, τους φοβούνται μάλλον παρά τους θαυμάζουν· τους ανδρείους, μήπως και τολμήσουν κάτι για χάρη της ελευθερίας· τους σοφούς μήπως και μηχανευτούν κάτι· τους δίκαιους, μήπως τους θελήσει το πλήθος για κυβερνήτες του. Κι όταν οι τύραννοι από το φόβο τους τούς ξεπαστρέψουν αυτούς, ποιοι άλλοι θα τους μείνουν για να τους χρησιμοποιούν εκτός από τους άδικους, τους έκλυτους και τους δολοπρεπείς;

Τους άδικους τους εμπιστεύονται, γιατί κι αυτοί φοβούνται, όπως οι τύραννοι, μήπως η πόλη κάποια μέρα γίνει ελεύθερη και ασκήσει πάνω τους την εξουσία της· τους έκλυτους εξαιτίας της ελευθερίας δράσης που έχουν προς το παρόν· και τους δουλοπρεπείς, επειδή αυτοί δεν έχουν καμιά αξίωση να είναι ελεύθεροι. Μου φαίνεται λοιπόν δυσάρεστο κι αυτό το πάθημα: άλλους να θεωρείς χρηστούς άνδρες κι άλλους να είσαι αναγκασμένος να χρησιμοποιείς. Επιπλέον, ο τύραννος είναι αναγκασμένος να αγαπά την πόλη του· γιατί χωρίς αυτή δεν μπορεί ούτε να υπάρχει ούτε να ευτυχεί· η τυραννία όμως αναγκάζει τους τυράννους να εγκαλούν την ίδια την πατρίδα τους. Γιατί, δεν χαίρονται κάνοντας τους πολίτες πιο γενναίους ή εξοπλίζοντας τους καλύτερα αλλά ευχαριστιούνται περισσότερο καθιστώντας τους ξένους ισχυρότερους για να τους χρησιμοποιούν μετά ως φρουρούς τους. Ακόμη κι όταν έρχονται καλές χρονιές για τις σοδειές και υπάρχει αφθονία αγαθών, ούτε τότε χαίρεται ο τύραννος· γιατί πιστεύει πως όσο πιο φτωχοί είναι οι άνθρωποι τόσο πιο υποταγμένοι είναι ώστε να τους χρησιμοποιεί.

